

mišljenja i komentari

Smisao rada

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Čujem kako se govori za nekog mladog kolegu da se bavi onime čime se ne bi trebao baviti, naime da ne misli na svoju budućnost i da će se – ako tako nastavi – sasvim upropastiti. Dakle, mladi naš kolega umjesto da svom dušom i srcem prione uz pisanje znanstvenih radova, svoje dragocjeno vrijeme troši za nastavu, pisanje, populariziranje znanosti... Slučaj mi je odnekud poznat – iz vlastite biografije. Još se i danas sjećam, kako mi je stariji kolega pročitavši rukopis članka za *Prirodu* (i u njemu pronašao, što da tajim, mnogo pogrešaka) rekao: "Ne valja vam pisati, jer ako se tome prepustite možete se lako izgubiti!" Jesam li se izgubio? Teško, jer sada uređujem časopis za koji sam tada tako teško pisao, na radost čitatelja, nadam se.

Čudna je karijera u znanosti u nas Hrvata. Čudna i jednostavna. Čovjek se zaposli tamo gdje ima mjesta, a onda do mirovine teše jedno te isto, istu kozu dere. Treba otići van, u inozemstvo, vele. Ali koja vajda od toga? Ili će čovjek tamo ostati, vratiti se neće, ili će pak donijeti natrag novu temu, koja će već za nekoliko godina biti stara. No to nije važno, važno je da se pišu znanstveni radovi, skupljaju citati, dobiva novac od Ministarstva... Važno je, jednom riječju, da se napreduje u karijeri.

Samo, u kakvoj karijeri?

U karijeri – da kažemo otvoreno – činovničkoj, u karijeri fahkretenskoj. Ne, nisam pretjerao. "Dogodine ću imati još dva rada, pa ću za dvije godine biti izabran u više zvanje", misli naš mladi i ne više mladi znanstvenik – i ne vidi dalje od toga. Hoće li tim radovima steći novo profesionalno iskustvo? Hoće li kroz rad nešto naučiti? Hoće li otvoriti nova područja istraživanja? Hoće li moći svoje rezultate primijeniti u praksi, ma što ta praksa značila? To našem mladom znanstveniku u usponu nije važno. Važno je da se napreduje u znanstvenom zvanju, da se – poput junaka Čehovljevih novela – može na reveru nositi "Vladimir".

A godine, prolaze, prolaze... I tako se negdje u pedesetima junak naše priče dokopa najvišeg, savjetničkog zvanja, a poslije nekoliko godina izaberu ga u to zvanje i drugi put. Odjednom život postaje prazan. Što da se radi? Brojanje znanstvenih radova više nema svrhe, svojim radom ne možeš povećati plaću ni za jotu, a znanost, znanost – ah, taj zanos – to je osjećaj koji naš znanstvenik-činovnik nikad nije osjetio. Uostalom, što treba činiti? Savjetniku je da savjetuje, ne da radi.* Pa ipak, čovjek koji je čitav život jurio za poslom teško se može pomiriti s neradom (mada ima i takvih).

Dakle, što mu je činiti? Može nastaviti utrku i dalje, no sada ne za sebe, nego protiv nekog, naime protiv kolege ili kolega za koje

misli da su bolji znanstvenici od njega, pa će sada – koje li iluzije! – nekoliko godina prije mirovine pokazati bjesomučnim radom da nije tako. Ili će se okrenuti drugim djelatnostima, popularizaciji znanosti, pisanju.

Ali, jaol! Željezo se kuje dok je vruće, a starog konja ne uči se orati. Čovjek hoće pisati, ali kako i o čemu? Ne zna se ni milimetra maknuti od svoje struke, svoje specijalizacije, svoje subspecijalizacije. Ako ga netko pozove na radio ili televiziju mrmajat će neke, nikom razumljive brojeve, razbacivati se stručnim riječima i mudrim frazama – jer nikad nije naučio drugačije govoriti. Slušao sam predavanja na nedavno održanom Festivalu znanosti u zagrebačkom Tehničkom muzeju. Predavači ne znaju privući pozornost publike, ne znaju ni najjednostavnije stvari reći na jednostavan način, odvlače pažnju slušateljstva stotinama slika i brojeva – samo da ne bi morali govoriti. Jesu li se ikad učili govorništvu? Jesu li o tome pročitali ma i jednu knjigu? Ne, nisu – jer je vrijeme utrošeno u čitanje knjiga izgubljeno vrijeme (dok trčiš za znanstvenim zvanjima).

Još gore kad takvi stanu pisati! Pisanje nije "dar s neba" – kako neki misle – nego težak posao, koji – kao i svaki drugi posao – treba naučiti. I dok sam ja kao mladi znanstvenik sa strepnjom i dubokim poštovanjem slušao što mi o mom rukopisu govori stariji kolega, naš se postariji znanstvenik (koji je, lako moguće, već zašao u mirovinu) ne da krstiti. "Nisam ja početnik da mi ispravljate tekstone", piše mi suradnik *Prirode*, a naš ne-početnik još nije svladao ni gramatiku hrvatskog jezika, a svaka mu je druga rečenica oslobođena smisla.

I tako je to, tu smo gdje jesmo: s jedne strane imamo mlade znanstvenike koji ne misle ninašto drugo nego da se sa što manje truda što prije dokopaju što višeg znanstvenog zvanja, a s druge pak strane čujemo glase starijih znanstvenika koji na silu hoće dokazati da oni nešto vrijede i u ovom društvu nešto znače. Ono što nam najviše treba, prave prirodnoznanstvene inteligencije mi nemamo. Nemamo ljudi koji bi mogli sagledati svoj posao iz jedne više perspektive, jer se samo na takav, nazovimo ga filozofski način, može dati smisao kako svijetu tako i svom poslu. A da bi se do toga došlo, nije dovoljno pisati znanstvene radove. Treba se baviti i drugim poslovima, a prije svega otvoriti svijetu i srce i oči.

* "Ja sam vam savjetnik, znate", kažem mladom kolegi, "pa vas stoga savjetujem da o postavljenom problemu dobro promislite." "Bolji mi savjet niste mogli dati", veli. Rezultat: ja sam otišao kući, a on ostao na poslu – da misli.